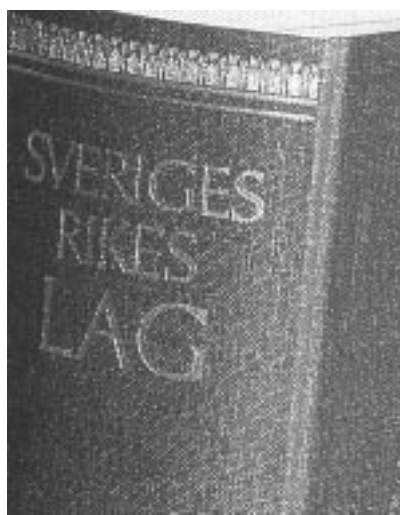

Kap 3 LAGAR OCH FÖRORDNINGAR

En brunnsbörare bör känna till de lagar som innehåller bestämmelser om mark och vatten. Det är dels lagar av övergripande natur, dels lagar som en kund förväntar att brunnsböraren har mer ingående kunskap om, exempelvis *lagen om uppgiftsskyldighet* och *delar av miljöbalken*. Nedan följer en kort beskrivning av miljöbalken och övriga aktuella lagar.

Sveriges Rikes Lag

Lagen om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnsborrning (SFS 1975:424)

All borrning för att undersöka grundvattenförekomst eller utvinna grundvatten samt undersökningar för grundvattentäkter medför uppgiftsskyldighet. Dvs lagen omfattar även borrningar och undersökningar för *grundvattenenergi* och *s k energibrunnar*.

Denna lag anger bl a följande:

1 §

Den som yrkesmässigt utför borrning, rödrivning, grävning eller liknande arbete i syfte att undersöka förekomst av grundvatten eller att utvinna sådant är skyldig att till Sveriges geologiska undersökning skriftligen lämna redogörelse för arbetet och dess resultat.

2 §

Den som yrkesmässigt utför grundvattentäktsundersökning och därvid skriftligen sammanställer resultat av undersökning för uppdragsgivares

Svensk författningssamling

SFS 1975: 424

Utkom från trycket
den 17 juni 1975

Lag om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktsundersökning och brunnsborrning; utfärdad den 5 juni 1975.

Enligt riksdagens beslut föreskrives följande.

1 § Den som yrkesmässigt utför borrning, rödrivning, grävning eller liknande arbete i syfte att undersöka förekomst av grundvatten eller i syfte att tillgodogöra sig grundvatten eller värme ur berget är skyldig att till Sveriges geologiska undersökning skriftligen lämna redogörelse för arbetet och dess resultat.

2 § Den som yrkesmässigt utför grundvattentäktsundersökning och därvid skriftligen sammanställer resultat av undersökning för uppdragsgivares räkning är skyldig att till Sveriges geologiska undersökning lämna en kopia av sammanställningen. Vad som har sagts nu medför ej inskränkning i skyldighet att lämna redogörelse som avses i 1 §.

3 § Redogörelse enligt 1 § skall innehålla uppgift om
1. tid och plats för arbetet,
2. ändamålet med arbetet samt dess omfattning och tekniska utförande,
3. jord- och bergarter som påträffats och dessas mäktighet.
Har grundvatten påträffats skall redogörelsen även innehålla uppgift om
1. grundvattennivåns nivå eller nivåer.

räkning är skyldig att till Sveriges geologiska undersökning lämna en kopia av sammanställningen. Vad som har sagts nu medför ej inskränkning i skyldighet att lämna redogörelse som avses i § 1.

Syftet med ovanstående lag är att insamla uppgifter om grundvattenförhållanden i vårt land centralt (SGUs brunnsarkiv) eftersom grundvatten är en viktig naturresurs.

De som vill ha upplysningar om denna lag kan ta kontakt med SGUs brunnsarkiv. Lagen efterlevs i allmänhet väl och merparten av borrade brunnar rapporteras till brunnsarkivet. Att vissa brunnar ej rapporterats kan ha flera olika förklaringar såsom bl a slarv med protokollföring och till viss del vägran att hörsamma lagen. I de fall man misstänker att uppsåtligt brott föreligger mot nämnda lag anmäler SGU berört företag eller person till polisen, vilken i sin tur utreder om brott föreligger. Finner polisen att så är fallet överlämnas ärendet till åklagare och domstol. Påföljden för brott mot uppgiftsskyldigheten är böter.

Miljöbalken (1998:808)

Miljöbalken infördes 1999 och innebär att central miljölagstiftning samlats i en lag. Nyheter är t ex allmänna hänsynsregler och miljökvalitetsnormer. Kapitel 11 i miljöbalken handlar om vattenverksamhet och anger bl a följande:

Vatten skall användas så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas (1§ p4).

Kortsiktiga och privatekonomiska intressen ska få stå tillbaka för långsiktiga och samhällsekonomiska, t ex för samhällens vattenförsörjning. Väsentliga förändringar skall prövas av olika myndigheter i enlighet med miljöbalkens regler.

Grundläggande för rätten till grundvatten är att ägare till ett markområde äger rätt att tillgodogöra sig vattnet som finns under markens yta. Sådant vatten benämns grundvatten. Rätten till vatten är sålunda ingen äganderätt utan en rätt att tillgodogöra sig vattnet när det finns på eller i marken. Anledningen till att man inte har kallat rätten äganderätt är att grundvattnet och oftast också ytvattnet ständigt är i rörelse och sålunda därför icke bör omfattas av äganderätt. Grundvatten definieras som sådant underjordiskt vatten som helt fyller hålrummen.

Tillståndsplikt för vattenverksamhet

För vattenverksamhet krävs tillstånd enligt miljöbalken. Till vattenverksamhet räknas bland annat bortledning av grundvatten och utförande av anläggningar för detta (2§2).

Varje vattenverksamhet måste prövas enligt miljöbalkens regler. Det gäller dock inte när det är uppenbart att varken allmänt eller enskilt intresse skadas genom verksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Vid borrhining av brunnar för enskilda hushåll på landsbygden är det dock uppenbart att varken allmänt eller enskilt intresse skadas.

I 11 § stadgas därför att: "Tillstånd enligt detta kapitel behövs inte för

1. vattentäkt för en en- eller tvåfamiljsfastighets eller jordbruksfastighets husbehovsförbrukning eller värmeförsörjning,"

Till en jordbruksfastighets husbehovsförbrukning av vatten räknas inte vatten som används för jordbruksbevattning (prop 1981/82:130 431). Var och en som vill bevattna en jordbruksfastighet är skyldig att söka tillstånd till vattentäkt (prop 1981/82:130 s 168). Tillstånd behövs däremot inte, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Tillstånd prövas av miljödomstolen.

Vid införandet av miljöbalken valde lagstiftaren att införa vissa regler från den gamla vattenlagen till en särskild lag. I lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet finns en särskild regel för fall av allvarlig vattenbrist, som orsakas av torka eller annan jämförlig omständighet. I ett sådant fall är den som utövar ett vattenverksamhet eller råder över en vattentillgång skyldig att avstå det vatten som är oundgängligen nödvändigt för den allmänna vattenförsörjningen eller för något annat allmänt behov. Denna skyldighet gäller oavsett om verksamheten är tillståndspliktig eller ej. Den som avstår vatten är berättigad till ersättning för den skada han härigenom lider. Länsstyrelsen får vid vite förelägga företagaren eller rådighetshavaren att iaktta sin skyldighet.

Avsikten med bestämmelsen är i första hand att tillfälligt säkerställa den allmänna vattenförsörjningen i en katastrofliknande situation. Även andra allmänna ändamål än vattenförsörjning kan tillgodoses. Bestämmelsen skall t ex kunna tillämpas när det vid hotande missväxt behövs vatten för att tillgodose jordbrukets behov av vatten. Vid en tillfällig grundvatten-sänkning skall bestämmelsen också kunna användas om det är angeläget att till skydd för bebyggelse bibehålla grundvattennivån på viss höjd (prop 1981/82:130 s 410).

I 6 § samma lag finns det även bestämmelser om fördelning av vatten när flera fastigheter är beroende av samma grundvattentäkt för sin husbehovsförbrukning. Vattnet skall då fördelas mellan dem efter vad som är skäligt, om fastigheternas behov inte kan täckas helt. Vid en sådan fördelning får en fastighet inte berövas vatten, som den med hänsyn till läge och naturlig beskaffenhet, äldre bebyggelse eller andra omständigheter bör anses ha

företrädare till. En fördelning får jämkas, om förhållandena har ändrats.

När det gäller annan verksamhet såsom miljöfarlig verksamhet finns det alltid möjlighet att kräva anmälnings- eller tillståndsplikt. Med miljöfarlig verksamhet avses utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark, vattenområden eller grundvatten,

användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom annat utsläpp än som avses i 1 eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten, eller

användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande.

Grundvattenskydd

I miljöbalken finns en allmän aktsamhetsregel (7:2):

"Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet."

Det framgår vidare av 3 § att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Hälsoskydd

Anläggningar för grundvattentäkter skall inrättas och användas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer.

Om det inte krävs tillstånd enligt 11 kap., får en kommun föreskriva att det ändå skall krävas tillstånd av kommunen eller anmälan till denna för att inrätta och använda en ny anläggning för grundvattentäkt i områden där knapphet på sött grundvatten råder eller kan befaras uppkomma. Detta gäller om det behövs för att hindra att olägenheter för människors hälsa skall uppkomma. Kommunen får också föreskriva anmälningsplikt för sådana anläggningar som redan finns inom angivna områden.

De allmänna aktsamhetsreglerna kan kompletteras med skyddsbestämmelser om inskränkningar att förfoga över fastigheter, som länsstyrelsen eller kommunen utfärdar för särskilda vattenskyddsområden för en yt- eller grundvattentillgång, som utnyttjas eller kan komma att utnyttjas för vattentäkt. Med stöd av förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd kan en kommun utfärda föreskrifter till skydd för vissa vattentäkter,

t ex för att hindra att olägenheter uppkommer för människors hälsa i enskilda grundvattentäkter. Med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. Bland annat stadgas det enligt 17 §:

Det är förbjudet att utan anmälan till den kommunala nämnden inrätta en värme-pumpsanläggning för utvinning av värme ur mark, ytvatten eller grundvatten. Kommunen får föreskriva att det skall fordras tillstånd av nämnden för att inrätta en sådan anläggning inom kommunen eller inom vissa delar av denna, om det behövs för att skydda människors hälsa eller miljön.

Första stycket skall inte tillämpas på värme-pumpsanläggning som kräver tillstånd enligt 5 § (vilken rör miljöfarlig verksamhet) eller anmälan enligt 21 § (som avser uttag eller tillförsel av värmeenergi på annat sätt än genom bortledning av vatten och effekten är mer än 100 kW).

Skydd av grundvattentäkter och gällande lagstiftning behandlas i Naturvårdsverkets SNV:s Allmänna råd 90:15 "Grundvattentäkter" (ISBN 91-620-0054-3. Nya allmänna råd håller dock att på att tas fram).

Miljöbalken och skadestånd

Skadestånd kan utdömas för bl a saksador genom exempelvis förorening av grundvatten och ändring av grundvattennivån. Skyldig att betala skadestånd enligt detta kapitel är den som bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten i egenskap av fastighetsägare eller tomträttshavare. Samma skadeståndsskyldighet har andra som bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten

och som brukar fastigheten i sin näringsverksamhet eller i offentlig verksamhet.

Om någon annan som brukar fastigheten bedriver eller låter bedriva den skadegörande verksamheten är han eller hon skadeståndsskyldig enligt detta kapitel endast om han eller hon har orsakat skadan uppsåtligt eller genom vårdslöshet

Skyldig att betala skadestånd enligt detta kapitel är också den som utan att vara fastighetsägare, tomträttshavare eller annan brukare av fastigheten, i egen näringsverksamhet utför eller låter utföra arbete på fastigheten.

Bestämmelsen innebär till exempel att entreprenörer ansvarar för underentreprenörer. För att slippa skadeståndsansvar måste man kunna visa övervägande sannolikhet för att den verksamhet man utövat inte orsakat skadan. (Kapitlet 32 i miljöbalken)

Vägraffikförelsen (1972:603) (VTK)

Enligt kungörelsen och beslut om lokala trafikföreskrifter kan transport av farligt gods förbjudas inom ett visst område eller på en viss vägsträcka, t ex för att ej riskera yt- eller grundvattenförorening.

Skyddet av vattentillgångar kan också tillämpas i samband med fysisk planering enligt PBL.

Plan- och bygglagen (1987:10)

Plan- och bygglagen innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att med beaktande av den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Om det finns särskilda skäl får kommunen föreskriva att det krävs bygglov för anläggande av brunn.

Åtgärder som kräver lov t ex marklov skall uppfylla vissa krav. Marklov krävs normalt för schaktning eller fyllning som medför att markytans höjdläge ändras avsevärt.

Räddningstjänstlagen (1986:1102)

Lagen innehåller bestämmelser om hur samhällets räddningstjänst skall organiseras och bedrivs. Vid en anläggning, där verksamheten innebär fara för att en olyckshändelse skall orsaka allvarliga skador på människor eller i miljön, är anläggningens ägare eller innehavare skyldig att i skälig omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom samt i övrigt vidta åtgärder för att förhindra eller begränsa sådana skador.

Vattendirektivet

Inom EU pågår ett arbete med att säkerställa att allt vatten når ”god status” senast 2015. Vattendirektivet skall bland annat säkerställa minskning och kontroll av föroreningar från t ex jordbruk och industrier. Direktivet kräver också en prissättningspolitik för vatten som säkerställer att förorenaren betalar.

Radon i dricksvatten

Enligt miljöbalken skall en bostad ha tillgång till vatten av godtagbar kvalitet.

Vatten med halter över 1000 Bq/l kan inte anses uppfylla detta krav och situationen kan bedömas innebära olägenhet för människors hälsa. Fastighetsägaren är enligt miljöbalkens bestämmelser skyldig att låta analysera sitt dricksvatten om det föreligger misstanke om förhöjda radonhalter i vattnet. Fastighetsägaren skall också sanera om förhöjda radonhalter i vatten har konstaterats (jfr 9 kap 10 §).

Internetlänkar

Följ länkarna nedan för att ta del av lagarna i fulltext:

Lag om uppgiftsskyldighet vid grundvattentäktundersökning och brunnsborrning

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19750424.htm>

Miljöbalken

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980808.htm>

Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

i fulltext se

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980899.htm>

Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980812.htm>

Plan-och bygglagen

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19870010.htm>